

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Den romantiske skole i Tyskland (1873)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 476. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992356524976/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

udenfor det. Kan De bevise os, gjøre os begribeligt, at al sund Videnskab, Indsigt i Natur, Lovgivning og Samfundsforfatning ja endog Historie (som De etsteds paastaar) er Værk af en guddommelig Aabenbaring og kun kan udgaa fra en saadan, saa har De (hvad mig angaar idetmindste) vundet Spil; saalænge dette ikke lykkes Dem, staar vi fjernt, beundrer Dem, elsker Dem ogsaa — men er ved en uoverstigelig Kløft skilte fra Dem.» Man maa vide, at Adam Müller endog af den hellige Trefoldighed beviste, at ethvert paa et enkelt Princip hvilende nationaløkonomisk System maatte være falsk. Han godtgør saaledes Nødvendigheden af *die Dreifelderwirthschaft*. Nu, da Grækenland rejser sig, ytrer Gentz, at Legitimitetsprincippet, som opstaaet i Tiden, ogsaa maa tillempe efter Tiden, og udbryder i disse mærkværdige Ord: «Jeg har stedse været mig bevidst, at trods mine Fuldmagtsgiveres Majestæt og trods de enkelte Sejre, vi tilfægtede os, vilde Tidsaaenden dog tilsidst blive mægtigere end vi. Jeg har vidst, at Pressen, hvormeget jeg end foragter dens Udskejelser, vilde hævde sin frygtelige Overlegenhed over al vor Visdom, og at Diplomaternes Kunst saa lidt som Vold vilde kunne holde Verdenshjulet tilbage.»

I sit 65. Aar fornam saa den opslidte, gigtsvage, lidende Olding et dobbelt Sværmeri, der stod i den særeste Modsætning til hans Alder og Aandsretning. Ynglingen dukkede op i ham igen. Den ene Genstand for hans Beundring var den da nitten-aarige Danserinde Fanny Elsler, for hvem hans Begejstring og Lidenskab ingen Grænse kendte. I hans Breve hedder det: «Jeg har ene og alene vundet hende ved min Elskøvs Tryllekraft. Da hun lærte mig at kende, troede hun endnu ikke, at der gaves en saadan Kærlighed . . . Tænk Dem den Salighed, der ligger i en daglig, helt uforstyrret Omgang med en Person, hos hvem Alt henrykker mig, et Væsen, der ikke har nødvendig som Venus at stige op af Havet, men i hvis Øjne, hvis Hænder, hvis enkelte Yndigheder jeg Timer igennem kan fordybe mig, hvis Stemme fortryller mig, og med hvem jeg fører uendelige Samtaler som med den lærvilligste Elev — jeg opdrager hende med faderlig Omhu — en Elev, der paa én Gang er min Elskede og mit Barn.»

Det andet Sværmeri, der overrumplede ham, var det for Heines da lige udkomne *Sangenes Bog*. Han kunde længe nok kalde den forvovne Poet «en forrykt Æventyrer». Den gamle

Reaktionære kunde ikke modstaa Trylleriet. «Dagligt,» skriver han, «vederkvæger jeg mig ved *Sangenens Bog*. Med Prokesch bader jeg mig hele Timer i disse melankolske Vande. Selv de Digte, der strejfer nær op til virkelig Gudsbespottelse, læser jeg ikke uden den dybeste Bevægelse og anklager mig ofte selv for at jeg saa ofte og gerne læser dem.» Hans modtagelige Natur kunde her ikke modstaa. Rigtigt har han betegnet sig selv som Kvinde. Med en Vending, der erindrer om det hermafroditiske Træk i *Lucinde*, skriver han til Rahel: «Véd De, kære, hvorfor vort Forhold er blevet saa stort og fuldkomment. De er et uendeligt frembringende, jeg et uendeligt modtagende Væsen; De er en stor Mand og jeg den første af alle Kvinder, som har levet.»

Han var nu paa det Punkt, at han blev forfærdet over et kraftigt Haandtryk; ja Synet af et krigersk Overskæg kunde skræmme ham. Besøg af uskyldige Rejsende indjog ham Angst, fordi han saa forklædte Mordere i dem. I hans sidste Leveaar blev hans Holdning bøjet, hans Gang snigende og usikker. De klare og kloge Øjne, for hvilke han som Yngling var bekendt, var nu som tilslørede og Blikket sky. I Selskab søgte han at give sig Holdning bag et Par store mørke Brillen.

Da Fanny Elsler en Dag ved en Fest bragte ham et Glas skummende Champagne, kredensede hun ham det med det drilende Ord: «Krukken gaar saa længe tilvands, til den kommer hankeløs hjem.» Gentz svarede: «Naa, mig og Metternich holder det vel ud.» I disse Ord ligger Standpunktets Art og Dom.

I religiøs Henseende var Gentz yderst vaklende: snart lod han sig forlyde med, at Religionen kun var ham et politisk Anliggende, snart gjorde han, der dog ikke udvortes gik over til Katolicismen, denne paa romantisk Vis de yderste Indrømmelser. Ikke blot laa han i Støvet for den katolske Mystiker Adam Müller, der bogstaveligt betragtede Napoleon som den menneskevordne Djævel og f. Eks. i et Brev til Gentz af Juli 1806 taler om, at det for den Kristne gælder om at overvinde den «Bonaparte, vi har i os», men vi læser i Gentz's Ansøgning til Kejseren af Østerrig om Ansættelse denne Begrundelse af hans Udvandring fra Prøjsen: «endelig, for ikke at fortie Noget, min længe nærrede Uvilje mod Protestantismen, i hvis oprindelige Væsen og fremskridende ondartede Retning jeg efter mangfoldig austrengende